

KWARTALNIK PEDAGOGICZNY

1974. 1—3. SZÁM

A lengyel pedagógusokat, a neveléstudományi szakembereket és a közoktatáspolitikai vezetőket élénken foglalkoztatja jelenleg a közoktatás küszöbön álló reformja, a megvalósítás mikéntje. A Kwartalnik Pedagogiczny 1974/2. számát teljes egészében egy, a reformokkal kapcsolatos tanácskozásnak szentelték, és a szerzők a másik két szám tanulmányaiban, megállapításaikban, vizsgálataikban messzemenően igyekeznek figyelembe venni az új követelményeket, a várható és szükséges változásokat. Ismertetésünkben ezért főleg a kérdéskör bemutatására összpontosítjuk figyelmünket.

Az 1974/1. szám a Nemzetközi Neveléstudományi Társaság (A. I. S. E.) 1973. szeptember 3 és 7 között Párizsban megrendezett konferenciáján elhangzott előadások, illetve hozzászólások közül a következőknek a szövegét közli: Bogdan SUCHODOLSKI: *Współczesne problemy filozofii wychowania* (A neveléstudomány filozófiájának problémái, 3—10. old.); Gaston MIALARET: „Przemówienie otwierające obrady kongresu” (A kongresszus üléseit megnyitó beszéd, 11—20. old.); Maurice DEBESSE: *Wyzwanie rzuczone naukom o wychowaniu* (A neveléstudomány kihívása), 20—31. old.); Irena WOJNAR: „Obraz — powiązanie człowieka z rzeczywistością” (A kép — az ember kapcsolata a valósággal, 33—40. old.); Karlheinz TOMASHEWSKY: „Marksi-stowsko-leninowska etyka jako podstawa socjalistycznej teorii wychowania” (A marxista-leninista etika mint a szocialista neveléstudomány alapja, 41—48. old.); SZARKA József: „Aspekty ilościowe i jakościowe w badaniach pedagogicznych” (Mennyiségi és minőségi szempontok a pedagógiai kutatásokban, 49—54. old.). Mivel a Magyar Pedagógia 1974/1. számában már beszámolt a kongresszus munkájáról, és ismertette G. MIALARET vitaindító előadását, közölte SZARKA József felszólalásának szövegét, ezért csupán a két lengyel szerző főbb megállapításait vázoljuk.

Bogdan SUCHODOLSKI professzor betegsége miatt nem tudott személyesen részt venni a kongresszuson. Tanulmányában a következőket hangsúlyozta: korunk jellemző vonása,

hogy az emberrel kapcsolatos tudományok fejlődésével együtt jár az ember filozófiájának, vagy másképpen a filozófiai antropológiájának a fejlődése is. Ezért igen fontos, hogy az alaptudományok és a neveléstudomány viszonyával foglalkozó párizsi kongresszus felfigyeljen a filozófiai antropológia és az ember nevelésének kapcsolatára. A filozófiai antropológia központi problémája az ember lényegének a megismerése, s ezért az ember jelenlegi helyzetét, szükségleteit, a továbbfejlődésével kapcsolatos teendőket vizsgálja. Az ember fejlődése mindenekelőtt a nevelő társadalom és a fogyasztói társadalom valósága közötti konfliktus alakulásától függ. Ebből fakad a filozófiai antropológia kívánsága a pedagógiához: a nevelés azt is segítse elő, hogy az egyén ne csak „cselekedni” legyen képes, hanem „létezni”, „élni” is tudjon; — hogy belsőleg gazdag és boldog legyen, s egyúttal mindennapjaiban a világ nagy ügyei mellett kötelezze el magát.

Irena WOJNAR felszólalásában abból a napjainkban rendkívül gyakran emlegetett megállapításból indult ki, hogy korunk „a kép civilizációja”, és hogy az „ikonoszféra” által körülvevett, „bekerített” ember új helyzete új nevelési problémákat von maga után. A fentiekkel kapcsolatban a hozzászóló arra is rámutatott, hogy a művészi kép alapvető társadalmi és nevelési funkcióit már nagyon régen észrevették és elemezték. A „kép civilizációja” kifejezés azért terjedhetett el, mert korunkban a kép jellege megváltozott, kettős lett: a művészet képi közlése mellett — reklám, információk stb. formájában — megjelent a nem művészi kép is. A ma emberét tehát számos különféle jellegű vizuális inger éri. I. WOJNAR ezek után röviden bemutatja a kétféle „kép” közötti főbb különbségeket, majd a továbbiakban a művészi kép jelentőségével foglalkozik; felhívja a figyelmet a művészet segítségével történő esztétikai nevelés jelentőségére, amely a reprodukáláson át elvezethet az alkotásig, s az ember önmegvalósításának egyik alappozíciójává válhat.

A kongresszusi felszólalásokat Ludwik BANDURA: „Wiejskie ogniska wychowawcze i ich zmierzch” (A vidéki nevelési központok és

azok alkonya, 56—66. old.) c. tanulmánya követi, amely bemutatja a XIX. században több európai országban létrejött vidéki nevelési központok három nemzedékének munkásságát, valamint a mozgalom II. világháború utáni fokozatos visszafejlődésének az okait.

Mirosław J. SZYMANSKI a „Dobór młodzieży do szkół ponadpodstawowych” (A középiskolai tanulók kiválasztása, 67—85. old.) c. írásában elemzi, hogy milyen tényezőktől függ a tanulók kiválasztása a különböző típusú, és eltérő helyi adottságokkal rendelkező (ipari és mezőgazdasági, városi és falusi környezetben lévő) középiskolákban. A cikkíró vizsgálatai alapján megállapítja, hogy valószínűleg csak a megfelelő anyagi eszközökkel és személyi feltételekkel rendelkező egységes tízosztályos iskolában lesz lehetőség arra, hogy a tanárok olyan jól megismerjék a tanulók képességeit és érdeklődési körét, hogy a további differenciált képzésre való kiválasztás teljes mértékben az iskolai jellemzőkre támaszkodhat. Az ilyen pályaválasztás mind a társadalom, mind pedig az egyén szempontjából rendkívül nagy jelentőségű lenne.

A különböző lengyel pedagógiai kutatásokat, vizsgálatokat bemutató rovat iratai közül kettőt emelnék ki: Barbara WILGOCKA-Okoń „Obciążenie uczniów nauka szkolna” (A tanulók iskolai megterhelése, 103—116. old) c. cikkében egész Lengyelországra kiterjedő felmérésének a részletes adatait közli, és azokat a következő szempontok szerint elemzi: milyen a különböző iskolatípusok tényleges megterheltsége; milyen tényezők befolyásolják a tanulók otthoni megterhelését; a túlterhelés minden tanulóra egyformán vonatkozik-e, és minden iskolatípusban jelentkezik-e; mivel kapcsolatosak a túlterhelés okai: az iskolával és követelményrendszerével, vagy a tanulóval és annak szellemi, fizikai lehetőségeivel. Befejezésül a cikkíró megállapítja, hogy a tanulók átlagos megterhelése — a felnőttek 7—8 órás munkaidejével szemben — napi 9 óra, és néhány javaslatot tesz az optimális megterhelés kialakítására.

Kazimierz POSPISZYL „Znaczenie teorii H. J. Eysenka w badaniach nad młodzieżą wykolejona” (H. J. Eysenk elméletének jelentősége a bűnöző fiatalokkal kapcsolatos vizsgálatokban, 117—142. old.) c. tanulmányában részletesen bemutatja H. J. EYSENK felfogásának elméleti alapjait, a bűnözői magatartás kialakulásáról vallott nézeteit, valamint beszámol arról, hogyan próbálta saját kísérleteiben ellenőrizni a neves teoretikus megállapításait. Kísérletei alapján a szerző bírálja is ennek az elméletnek számos tételét.

Az 1974/2. szám az 1973. december 3—4-én Varsóban megrendezett Pedagógus Pártülésen elhangzott előadásoknak, és a kialakult

vitának a szövegét tartalmazza. Az ülést a Lengyel Tudományos Akadémia, (a továbbiakban LTA) Neveléstudományi Bizottsága párt-szervezetének kezdeményezésére szervezték, és az volt a célja, hogy a párttag-pedagógusok megvitassák, milyen szerepe és feladatai vannak a neveléstudománynak a Lengyel Egyesült Munkáspárt VI. Kongresszusán a közoktatásról hozott határozattal, valamint a lengyel Nemzetgyűlésnek, a Szejmnek a lengyel oktatási rendszer reformjára vonatkozó határozatával kapcsolatban. Mielőtt ismertetnénk az ülésen elhangzott előadásokat, felidézzünk néhány adatot a lengyel oktatási rendszer reformjával kapcsolatban.

Az 1970—71-ben bekövetkezett jelentős lengyelországi változások az ország társadalmi, gazdasági és tudományos-technikai életének fellendülését vonták maguk után, s ezzel együtt tovább nőtt a különböző szintű oktató-nevelő munka jelentősége is. Ennek felismerését bizonyítja, hogy 1971. januárjában az állami vezetés kinevezett egy szakértői bizottságot, amelynek a feladata az volt, hogy részletes felmérés alapján jelentés készítsen a Lengyel Népköztársaság közoktatásának a helyzetéről. A Lengyel Egyesült Munkáspárt (a továbbiakban: LEMP) 1971-es, VI. Kongresszusa már konkrét határozatokat hozott az iskolarendszer tökéletesítéséről, illetve az új közoktatási modell előkészítéséről. Ezeket számos intézkedés követte, amelyekre R. JEZIEŃSKI felszólalása kapcsán még visszatérünk. A Szakértői Bizottság 1973 elején közre tette jelentését a lengyel közoktatás helyzetéről, azt országosan megvitatták, összevetették az iskolák tapasztalataival, majd a Szejm 1973. október 13-i ülésén határozatot hozott az iskolarendszer reformjáról. A határozat előírta: 1. az óvodai nevelés fokozatos általánossá tételét a városokban és a falvakban egyaránt; 2. a középfokú képzettség biztosítását a fiatalok számára, a kötelező általános 10 osztályos iskola bevezetésével; 3. a szakmunkásképzésnek az általános 10 osztályos iskolára építését; 4. a felsőfokú képzés új szerkezetének bevezetését, amely lehetővé teszi a képzési folyamat minél teljesebb individualizálását, és azt, hogy a hallgatók részt vegyenek a főiskolákon és az egyetemeken folyó kutatásokban. A Szejm az általános 10 osztályos iskola fokozatos bevezetését két szakaszban irányozta elő: az első, előkészítő szakasz 1978-ig tart, addigra alkészülnek a tantervek és a tankönyvek, elvégzik a szükséges kísérleteket; a bevezetés kezdete: 1978. Az 1978-ig tartó időszakban a jelenlegi oktatási rendszer tökéletesítésére is gondot kívánnak fordítani: minden képzést nélküli pedagógusnak tanári oklevelet kell szereznie. A továbbiakban a tanárképzés egyetemi szintű lesz, valamennyi pedagógusnak „magiszteri” fokozattal kell majd rendelkeznie.

A fent ismertetett intézkedések hosszú évtizedekre kijelölik a lengyel közoktatási rendszer fejlődési irányvonalait. A szakemberek szerint a lengyel neveléstudomány jelentős szerepet kell játszania a reform konkrét megvalósításának az előkészítésében, és ezzel kapcsolatos vizsgálatok elvégzésében, és a megfelelő javaslatok megtételében. A kutatások területén egyrészt a Lengyel Tudomány 1973. évi II. kongresszusának határozatából indulnak ki, amely 11 pontban jelölte meg a humán tudományok fő kutatási feladatait, és az interdiszciplináris kutatások lehetőségeit. Emellett szükség van a feladatok közelebbi meghatározására és megvitatására is. Ennek felismerése vezette a LIA Neveléstudományi Bizottságának pártszervezetét az 1973. december 3—4-i ülés megrendezésére.

Az 1974/2. szám közli az ülésen elhangzott három előadás, valamint az azokkal kapcsolatban kialakult vitán elhangzott felszólalások szövegét, és R. JEZIEŃSKI-nek a kétnapos ülés tanácskozásait záró hozzászólását.

A lengyel pedagógia kiemelkedő képviselője, Czesław KUPIŚIEWICZ professzor „Rola i zadania nauk pedagogicznych w badaniach nad funkcjonowaniem oświaty w PRL” (*A neveléstudomány szerepe és feladatai a Lengyel Népköztársaság közoktatási rendszerének működésével kapcsolatos kutatásokban*, 5—16. old.). c. előadásának bevezető részében hangsúlyozta, hogy a tudományos-technikai forradalom az egész világon fontos nevelésügyi következményekkel járt: egyrészt megfigyelhető, hogy fokozatosan a mind magasabb szintű iskolai oktatás általánossá tételére törekkenek; másrészt a folyamatos képzés megvalósítása érdekében próbálkozások történnek az iskolarendszer átszervezésére; harmadrészt az oktató-nevelő munkában mind nagyobb szerephez jut az új technika alkalmazása. Mindez napjainkban számos új, rendkívül fontos feladatot állít a neveléstudomány elé. Ezért van szükség a lengyel pedagógia jelenlegi helyzetének felülvizsgálására, és az oktatási reform megvalósítását szolgáló kutatási feladatok kijelölésére.

A lengyel közoktatás helyzetéről készült szakértői jelentés kitér a neveléstudomány vizsgálatára is, és felhívta a figyelmet annak néhány negatív vonására: a lengyel neveléstudomány területén bizonyos személyek „monopolhelyzetre” tettek szert; a kutatásokban előnyben részesítik a „kevésbé veszélyes” történeti témákat; hiányoznak a komplex, csoportos kutatások stb. Ezeket a hiányosságokon feltétlenül változtatni kell — állapította meg az előadó, majd a Szejm 1973. október 23-i határozata legfontosabb pontjainak ismertetése után felvázolta, hogy milyen kutatási feladatok állnak a lengyel neveléstudomány előtt. A neveléstudomány 14 ága részére összesen 58 kutatási témát jelölt meg.

Befejezésül Cz. KUPIŚIEWICZ hangsúlyozta, hogy mindehhez feltétlenül szükség van a tudományos gárda új kutatókkal való bővítésére.

Jerzy KUBERSKI, oktatás- és nevelésügyi miniszter „Reforma systemu edukacji narodowej a badania pedagogiczne” (*A lengyel közoktatási rendszer reformja és a pedagógiai kutatások*) c. előadásában (17—26. old.) a következő feladatokat jelölte meg: meg kell határozni az új oktatási rendszer képzési és nevelési célját; a képzés minden szintje számára pontosan le kell fektetni az oktatás általános és részletes tartalmát; meg kell vizsgálni, hogy hol és milyen jellegű, méretű anyagszökkentésre van szükség; konkrétan meg kell határozni az általános 10 osztályos képzésre épülő szakmunkásképzés jellegét; el kell készíteni az új tanterveknek megfelelő tankönyveket. Továbbá nagy figyelmet kell szentelni a diákönkormányzat és az ifjúsági szervezetek kérdésének, azok nevelő hatásának, valamint a mai fiatalok vágyainak, törekvéseinek vizsgálatára is a fontos feladatok között szerepel. Ezenkívül tökéletesíteni kell az oktató-nevelő munka irányítási rendszerét; behatárolni kell foglalkozni az iskolarendszer szervezeti kérdéseivel; javítani kell a közoktatási rendszer előrejelzési és tervezési módszereit, és a képzés költségeivel és hatásosságával kapcsolatos kutatásokat.

Befejezésül az oktatás- és nevelésügyi miniszter felhívta a figyelmet arra, hogy rendkívül fontos a kutatások összehangolása, valamint az, hogy azok komplex jellegűek legyenek és a fő kérdésekre irányuljanak. Az eljövendő pedagógiai kutatásokban — zárta le előadását J. KUBERSKI — a közoktatási jelenségek elemzésében még nagyobb szerephez kell juttatni a problémák marxista igényű megközelítését.

Az ülés harmadik előadását Czesław BANACH, a LEMP Központi Bizottsága (a továbbiakban KB) Tudományos és Közoktatási Osztályának helyettes vezetője tartotta „Rola nauk pedagogicznych w ksztu towarzyszy przyszlego modelu oświaty i wychowania” (*A neveléstudomány szerepe a közoktatás és nevelés eljövendő modelljének kialakításában a)* címmel. (27—32. old.) Előljáróban megállapította, hogy az oktatási rendszer reformja nagy feladatokat ró a neveléstudományra, de egyáltalán nagy lehetőségeket is biztosít számára. A reform messzemenő változtatásokat igényel, és ezek megvalósításához sokoldalú, komplex és interdiszciplináris jellegű kutatásokra van szükség. Jelenleg a reform előkészítő szakasza tart, ebben az időszakban választ kell keresni számos kérdésre, sokféle koncepciót kell kipróbálni. A Lengyel Népköztársaság közoktatásának helyzetéről szóló jelentés hangsúlyozza, hogy az oktatáspolitikai terén hozott fontosabb döntéseket minden

esetben meg kell, hogy előzzék a megfelelő kutatások, és ezeknek a döntéseknek a következményeit is tudományosan kell elemezni.

Cz. BANACH egyetértett a kutatási irányvonalakkal és a témákkal kapcsolatban elhangzott javaslatokkal, s azokat kiegészítve a LEMP KB Tudományos és Közoktatási Osztálya nevében a következő öt kérdéskör fontosságát hangsúlyozta: 1. Komplex és interdiszciplináris kutatások a modern képzés és nevelés tartalmával kapcsolatban, valamint komplex tantervek és nevelési tervek kidolgozása a képzés különböző szintje számára; 2. nevelési minták, illetve a példaképnek állítható tanulók jellemzőinek összeállítása a különböző iskolatípusok számára, valamint a szocialista oktatási és nevelési rendszer tökéletesítése; 3. a tanárok új képzési és továbbképzési rendszerének a kialakítása és bevezetése; 4. az oktatási rendszer egészével, és a közvetlen, illetve közvetett nevelő hatású intézményekkel kapcsolatos kutatások; 5. az oktatási reform pedagógiai és társadalmi következményeinek a vizsgálata.

Az előadó ezt követően felhívta a figyelmet azokra a veszélyekre, amelyeket a közoktatási reform megvalósítása közben el kell háritani. Ezek: a tanárok magárahagyása; a dinamikus változások szem elől tévesztése a kutatásokban; a kutatók és a gyakorló tanárok tevékenysége közötti egység hiánya; az új iskola-rendszer, illetve az egyes megoldások hatékonyságának a nem ismerése; bizonyos intézkedések általános bevezetésének megkezdése megfelelő kísérletek nélkül. E hibák elkerülése érdekében sok vitára és gyakori, részletes tájékoztatásra van szükség.

Cz. BANACH hangsúlyozta, hogy a nevelés-tudományra háruló hatalmas feladatok megoldásához az állami vezetésnek megfelelő feltételeket kell biztosítani a kutatások, kísérletek folytatásához; feltétlenül szükség van a tudományos, kutatói gárda bővítésére. Igen fontos a pedagógiai kutatások szervezésének tökéletesítése, a modern kutatói módszerek alkalmazása. Hasonlóan nagyon jelentős a kutatások csoportos, az interdiszciplináris együttműködésre épülő megvalósítása, valamint az egyes tudományos intézeteknek egy témakörre való specializálódása. Számos — még mindig kiaknázatlan — tartalék rejlik a többi szocialista ország nevelés-tudományával való együttműködésben is.

Befejezésül a LEMP KB Tudományos és Közoktatási Osztályának helyettes vezetője kiemelte, hogy a párt számít a párttag-pedagógusok odaadó segítségére a közoktatási reform hatalmas feladatainak megvalósításában.

A három előadást vita követte, amelyben huszonkilencen szólaltak fel. (A kötet a 33–91. old. közli huszonöt felszólalás szövegét). A hozzászólók élénken reagáltak az elő-

adásokban előterjesztett javaslatokra, a főbb megállapításokra, és az elhangzottakat számos további javaslattal egészítették ki. Czesław KURSIŃSKI professzor vitázó felszólalásában megpróbált röviden válaszolni a vitában érintett legfontosabb kérdésekre (90–91. old.) és befejezésül még egyszer rámutatott, hogy a kutatásokban mindenekelőtt a képzés tartalmára; az egységes oktatási és nevelési rendszerre; a tanárképzés és -továbbképzés rendszerére, valamint az oktatási reform következményeinek a vizsgálatára kell

A kétnapos ülést Romuald JEZIEŃSKInek, a LEMP KB Tudományos és Közoktatási Osztálya vezetőjének a felszólalása zárta, amelyben ismertette, hogy miképpen valószínűleg meg a VI. Pártkongresszusnak a közoktatással kapcsolatos határozatai. A VI. Pártkongresszus határozatainak az értelmében a lengyel közoktatás tökéletesítését a jelenlegi oktatási rendszeren belül kell megkezdeni. E téren jelentős központi intézkedések történtek: rögzítették a pedagógusok jogait és kötelességeit (Karta Praw i Obowiązków Nauczyciela); létrehozták az Oktatás- és Nevelésügyi Minisztériumot; az érettségi új koncepcióját dolgozták ki; a LEMP KB VII. Plénuma határozatot hozott az ifjúság neveléséről stb. A jelenlegi iskolarendszer tökéletesítése mellett rendkívül fontos az új közoktatási modell bevezetésének az előkészítése. E téren is jelentős lépések történtek: elkészült a szakértői jelentés a lengyel közoktatás helyzetéről, s a Szejm 1973. október 13-i határozatában körvonalazta az új közoktatási reformot. R. JEZIEŃSKI a fenti tények alapján megállapított, hogy a központi intézkedések terén következetesen megvalósítják a VI. Pártkongresszus határozatait, majd hozzátette, hogy az általános vita szakaszából a megvalósítás, a konkretizálás sokkal nehezebb fázisába kell lépni. A létrehozott Nevelés-tudományi Bizottság (Komitet Nauk Pedagogicznych) feladata lesz a munka összehangolása, a gyakorlati követelményeknek megfelelő kutatási témák kiválasztása.

Befejezésül a LEMP KB Tudományos és Közoktatási Osztályának a vezetője azt javasolta, hogy a Nevelés-tudományi Bizottság kezdeményezze egy konferencia szervezését párttag és párton kívüli pedagógusok, filozófusok és szociológusok részvételével, az oktatás és a nevelés pontos céljának, a képzés tartalmának meghatározása és a tanterv kidolgozása érdekében.

Az 1974/3. számban közölt tanulmányok és a különböző kísérletekről, kutatásokról beszámoló írások java része a tömegkommunikációs eszközöknek az oktatásban való felhasználási lehetőségeivel foglalkozik, illetve a kötet első tanulmánya azt vizsgálja, hogy

milyen hatással volt a könyveknek az iskolai munkában való felhasználására a tömegkommunikációs eszközök elterjedése.

Tadeusz PARNOWSKI a „Książka w szkole a procesy upowszechnienia kultury” (*A könyv az iskolában és a kultúra terjesztésének folyamata*, 3—11. old.) c. tanulmányában megállapítja, hogy a tömegkommunikációs eszközök rohamos elterjedése egy időben jelentősen háttérbe szorította a könyvet, de az utóbbi időben megfigyelhetjük, hogy a könyv fokozatosan visszahódítja elvesztett állásainak nagy részét. Ez az iskolai életre is vonatkozik, ahol a könyvvel kapcsolatban helytelen lenne főleg csak a kötelező olvasmányokra gondolni. A „könyv az iskolában” kifejezésen mindenekelőtt a tankönyvet, a népszerűtudományos irodalmat, és végül a kötelező irodalmat kell értenünk.

A cikkíró ezt követően elemzi a közös oktatási-nevelési célt szolgáló, de eltérő funkciókkal rendelkező könyvtípusok szerepét, valamint azt, hogy hogyan aknázzák ki az ezekben rejlő lehetőségeket az iskolában. T. PARNOWSKI ezzel kapcsolatban többek között arra hívja fel a figyelmet, hogy a népszerűtudományos irodalomban rejlő nagy lehetőségeket nem használják ki eléggé az oktatásban. Befejezésül a szerző még, egyszer leszögezi, hogy a könyv a kultúra terjesztésének alapvető iskolai és iskolán kívüli eszköze, és a felhasználásában tapasztalható hiányszakos kiküszöbölése érdekében további kutatásokra van szükség.

Ludwik BANDURA „Wykorzystanie prasy w nauczaniu” (*A sajtó felhasználása az oktatásban*, 13—21. old.) és Maria TYSZKOWA „Wychowawcze oddziaływanie literatury pięknej w okresie dzieciństwa i młodości” (*A szépirodalom nevelő hatása a gyermekkorban és a serdülőkorban*, 23—34. old.) c. tanulmánya sok tekintetben az előbbi téma folytatását jelenti. M. TYSZKOWA a szépirodalom nevelő hatását pszichológiai szempontból vizsgálja; a következő kérdések foglalkoztatják: a művészi élmény mint az irodalmi mű befogadásának fő eleme; az embernek a művészet által kielégített pszichológiai szükségletei; a szépirodalom befogadásának pszichológiai feltételei a gyermekkorban és a serdülőkorban; a szépirodalmi alkotások nevelő hatásának pszichológiai mechanizmusai. L. BANDURA tanulmányában azt fejtegeti, hogy az iskolában a tanulók között megfigyelhető a napisajtó iránti érdeklődés növekedése, ami érthető, mivel az bizonyos információkat közöl, megfelelő érzelmeket vált ki, és meghatározott magatartási követelményeket is tartalmaz. Az oktatásban a gyermek- és ifjúsági lapok mellett különböző formákban jól felhasználható a napisajtó is. Ennek használtsága vitathatatlan: ily módon kiegészíthetők a tanulók iskolai ismeretei; az így nyert információkat a

tanulók fel tudják használni az új leckére való felkészüléskor, illetve a gyakorlatban alkalmazhatják őket. A szerző ezek után konkrét példákön mutatja be, hogyan alkalmazható a napisajtó az oktatásban, majd VII. osztályos tanulókkal végzett kísérlete alapján megállapítja, hogy a napisajtó és a folyóiratok felhasználása az oktatásban aktivizálja a tanuló gondolkodását; befolyásolja a tanulók eredményeit; felkészít az életre, hozzászoktat a rendszeres olvasáshoz, a hírek szelektálásához, és azoknak különböző élethelyzetben való alkalmazásához; segít az önképzésben, valamint a tanulókat országuk legfontosabb kérdései mellett kötelezi el.

A következő íráskor — Bohdan KOMOROWSKI „Wpływ zaburzenia mowy na osobowość pedagoga i wychowanka” (*A beszédhiba befolyása a pedagógus és a tanuló személyiségére*, 67—74. old.) c. munkáján kívül — a film és az oktató-nevelő munka viszonyának különböző aspektusaival foglalkoznak. Ugyanezt a kérdést vizsgálja a kísérletekről beszámoló rovat első cikke is.

Janina KOBLEWSKA „Modele edukacji filmowej” (*A filmoktatás modelljei*, 35—43. old.) c. tanulmánya bemutatja, hogy milyen célokat szolgál a filmoktatás a különböző országokban: a film lehet az irodalomoktatás, illetve a különböző tárgyak oktatásának egyik eleme; az oktatás autonóm tárgya; a tömegkommunikációs eszközökre vonatkozó ismeretek oktatásának egyik alkotóeleme. Ezt követően a szerző egyenként elemzi a felsorolt célokat, és azt, hogy hogyan valósulnak meg ezek a különböző országok oktatási rendszerében.

Henryk DEPTA a tudományos kisfilmek műfajairól és azok nevelő hatásáról ír a „Gatunki filmu naukowego oraz ich specyfika wychowawcza” (*A tudományos film műfajai és azok nevelési sajátossága*, 45—58. old.) címen. A szerző a tudományos filmek következő műfajait sorolja fel, egyúttal megjelölve azok fő feladatát is: 1. a kísérletek eszközeül szolgáló kutatófilm; 2. a tantervben szereplő ismeretek átadását elősegítő (iskolai) didaktikai film; 3. az ismeretterjesztő (népszerűtudományos) film — az ismeretterjesztés, a népszerűsítés eszköze; 4. meghatározott képességek elsajátítását szolgáló oktatófilm. Ezek után a cikkíró részletesebben a didaktikai és az ismeretterjesztő filmek nevelő hatásának sajátos vonásait vizsgálja meg.

Maria BYSTRZYCKA „Problemy badawcze filmu popularno-naukowego” (*A népszerű tudományos filmek kutatói problémái*, 59—66. old.) c. tanulmányában az előbbi elméleti fejtegetéseket gyakorlati példákkal egészíti ki. Konkrét filmeket elemezve megvizsgálja, hogyan próbálják a valóságot ábrázolni a különböző lengyel tájakat bemutató természeti filmek. A szerző felhívja a figyelmet az e téren található hibákra: az elemzett filmek al-

kotói két véglet között ingadoztak — vagy a filmriport újságírói tapasztalatait alkalmazták mechanikusan a tudományos ismeretterjesztő filmekre, vagy pedig lemondtak a vizuális információ széles köru alkalmazásáról, s azt a kísérőszöveg toladokú diadaktikájával helyettesítették. M. Bystrzycka véleménye szerint a népszerű tudományos filmeknek figyelembe kell venniük a modern pedagógia szükségleteit, és azokból kiindulva a különböző tudományos és módszertani eszközök segítségét kell igénybe venniük.

Janusz Plisiecki „Film na usługach wiedzy o sztuce” (A film a művészettel kapcsolatos ismeretek szolgálatában, 75—86. old.) c. írásában ismerteti Jarosław Brzozowski három művészeti kisfilmjével kapcsolatban végzett kísérletét. A szerző abból a feltételezésből indult ki, hogy a film mint audiovizuális eszköz a művészetről szóló ismeretek közlésében nem marad el a hagyományos eszközök hatásossága mögött. J. Plisiecki kérdőíves felmérése alapján nemcsak hipotézisét bizonyította, hanem arra is rámutatott, hogy

a közérthetőség, a szuggesztivitás, a kép, a szó, a zene egysége stb. következtében a filmbeli ismeretközlés hatása fokozottan érvényesül.

Befejezésül, egy könyvismertetés kapcsán térjünk vissza ahhoz a témához, amely a *Kwartalnik Pedagogiczny* 1974-es első három számában a legfontosabb volt — vagyis a lengyel oktatási rendszer közeli reformjának a kérdéséhez. A reform bevezetésének előkészítő munkájában igen fontos szerepet játszott a szakértői bizottság jelentése a lengyel közoktatás helyzetéről. A terjedelmes jelentés teljes anyaga könyv formájában is megjelent. (Raport o stanie oświaty w PRL. Komitet Ekspertów dla opracowania raportu o stanie o wiaty w PRL, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Varsó 1973., 481. old.) Azoknak, akik szeretnének megismerkedni a jelentés főbb megállapításaival, felhívjuk a figyelmét Aleksander Kamiński recenziójára, amely az 1974/3. számban — jelent meg. (15—156. old.)

MORVAY KÁROLY

A „PÁDAGOGIK” NÉHÁNY FŐBB TÉMÁJA 1974-BEN

A Német Demokratikus Köztársaság egyik vezető neveléstudományi folyóirata a *Pädagogik*, amely az NDK Neveléstudományi Akadémiájának gondozásában jelenik meg évente tizenkétszer. Szerkesztését hattagú szerkesztő bizottság intézi, főszerkesztője Ernst Pilz akadémikus.

Milyen főbb témákat fejtegettek a folyóirat nagyobb tanulmányainak szerzői 1974-ben?

1873 májusában került sor az NDK-ban az iskolaigazgatók központi konferenciájára. E konferencia megállapításai — különösen az Oktatásügyi Miniszter itt elhangzott referátuma — hosszabb időre meghatározták az oktatási és nevelési tevékenység jellegét a Német Demokratikus Köztársaságban. A folyóirat 1974-i évfolyama a konferencián felvetett problémákat állítja tematikájának középpontjába. A fő témakörök a következők voltak: a sokoldalúan fejlett szocialista személyiség kialakítása, ezzel kapcsolatban a pedagógia területén folyó tudományos kutatómunka kiszélesítése, elméleti megalapozottságának megszilárdítása; a politechnikai oktatás kérdései; felkészülés az NDK megalakulása 25. évfordulójára; felkészülés a szocialista országok pedagógusainak II. konferenciájára; harc a polgári pedagógia új tendenciái ellen; az iskolaközösség bevonása a közös feladatok megoldásába stb.

A legtöbb cikket a *személyiség fejlesztésének* problémáiról olvashatjuk. A cikkek szerzői

különböző aspektusokból világítják meg ezt a korunkban oly fontos kérdést. A. KRETZSCHMAR és J. RITTERSHAUS a munkásosztály és a személyiségfejlődés kérdésével foglalkozik (1. szám). A kérdés megközelítése során abból indulnak ki, hogy az osztály és a személyiség viszonya döntő kérdés a pedagógia számára, mivel a szocialista személyiség kialakítása lényegében osztályok és rétegek létezésének feltételei között történik. Ezért az osztály- és személyiségfejlődés között elszakíthatatlan kapcsolat van. A szocialista személyiség fejlődése döntő feltétele az osztály fejlődésének. A szerzők megvizsgálják továbbá, hogy milyen szálakkal kapcsolódik az individuum az osztályhoz (munka, meghatározott társadalmi csoportok, a munkafolyamat meghatározott feltételei, ideológia, társadalmi tevékenység stb.).

H. Stolz a pedagógiai törvények és a személyiségfejlődés kapcsolatát teszi vizsgálat tárgyává (2. szám). A személyiségfejlesztés szempontjából jelentős törvények ismeretére azért van szükség, hogy ezek segítségével a személyiséget szocialista céljainknak megfelelően befolyásolhassuk és képessé tehesük az önnevelésre, hogy a nevelési eredményeket megszilárdíthassuk, az ismert és ismeretlen között világos különbséget tehesünk, a megoldandó problémákat pontosan megfogalmazhassuk, s hogy a szocialista oktatási rendszer további fejlesztését meghatározó faktorokat pontosan megtervezhessük — állapítja meg